

УДК 631.14:636.4

© 2015

В.К. Збарський,

*доктор
економічних
наук*

*Національний
університет
біоресурсів
і природокористування
України*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА СВИНИНИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Мета. Висвітлити особливості організації виробництва продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах та визначити можливості підвищення його ефективності. **Методи.** Застосовано методи аналогії та порівняння, індукції та дедукції, аналізу та синтезу для уточнення поняття «ефективність виробництва». **Методи** теоретичного узагальнення та монографічний використано для поглибленого дослідження особливостей розвитку свинарства, визначення резервів поліпшення роботи галузі на прикладі окремих підприємств Львівщини. **Результати.** Обґрунтовано стан економічного розвитку галузі свинарства регіону Львівщини та визначено способи підвищення її економічної ефективності. **Висновки.** Розвиток свинарства у сільськогосподарських підприємствах України загалом і Львівської області зокрема характеризується нестабільністю та почерговим перепадом від збитковості до низького рівня прибутковості, що зумовлено рядом технологічних та економічних чинників.

Ключові слова: свинарство, ринок, сільськогосподарське підприємство, споживання, державне регулювання, економічна ефективність, інвестиції.

Зростання економічної ефективності виробництва свинини є пріоритетним завданням аграрної політики України. Однак, враховуючи важливість галузі для вітчизняної економіки, фактичний стан її впродовж останніх років не відповідає наявному ресурсному потенціалу. У м'ясному балансі свинина займає 2-ге місце після птиці і одну з ключових позицій у продовольчій незалежності держави. Проте ефективність її виробництва залишається переважно низькою, галузь забезпечує внутрішні потреби всього на 76%, з огляду на це

кожний четвертий кілограм свинини на вітчизняних продовольчих ринках — іноземного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми економічної ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств, зокрема ефективності виробництва свинини, присвячені праці В.Г. Андрійчука, П.С. Березівського, В.І. Бойка, Б.В. Даниліва, О.В. Мазуренко, І.В. Охріменка, С.М. Приліпка, В.П. Рибалка, І.В. Свиноуса, М.П. Талавирі, В.С. Топіхи, О.А. Шуста та ін. Проте

недостатньо дослідженими залишаються інноваційно-технологічні, організаційно-економічні важелі підвищення ефективності виробництва свинини, вдосконалення державного регулювання, визначення резервів підвищення прибутковості галузі.

Мета досліджень — висвітлити особливості організації виробництва продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах та визначити можливості підвищення його ефективності.

Методи досліджень. Застосовано методи аналогії та порівняння, індукції та дедукції, аналізу та синтезу для уточнення поняття «ефективність виробництва». Методи теоретичного узагальнення та монографічний використано для поглибленого дослідження особливостей розвитку свинарства, визначення резервів поліпшення роботи галузі на прикладі окремих підприємств Львівщини.

Результати досліджень. Економічна

ефективність виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах України за 2010–2013 рр. зросла неістотно, зміна показника рентабельності виробництва за цей період зумовлена відносно вищим зростанням у 2013 р. ціни реалізації свинини порівняно із собівартістю, відповідно виробництво вийшло на мінімальний рівень економічної ефективності, який не відповідає потенційним можливостям. Основні тенденції в динаміці показників економічної ефективності виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах України та Львівської області зокрема показано в табл. 1.

Слід зазначити, що підприємствами області у 2013 р. на одну середньорічну голову свиней, які були на утриманні, вироблено на 40 кг живої маси більше, ніж у середньому по Україні. Однак вищий рівень продуктивності вирощування свиней на Львівщині не забезпечив рентабельності виробництва свинини для більшості підприємств. Це

1. Економічна ефективність виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах за роками*

Показник	2010	2011	2012	2013	2013 до 2010, +/-
<i>Україна</i>					
Жива маса свиней, реалізованих на м'ясо (без урахування передачі в переробку на власних виробничих потужностях), тис. т	312,0	372,1	354,3	409,5	131,3
Повна собівартість 1 ц реалізованої свинини, грн.	1323,7	1417,6	1562,6	1549,7	117,1
Ціна реалізації 1 ц свинини, грн	1220,4	1364,8	1594,1	1552,6	127,2
Прибуток (збиток) на 1 ц реалізованої свинини, грн	-103,3	-52,8	31,5	29,0	X
Прибуток на 1 гол. свиней, грн	-93,1	-56,6	32,4	30,1	X
Рівень товарності, %	85,1	92,4	86,0	87,7	+2,6
Рівень рентабельності (збитковості) виробництва свинини, %	-7,8	-3,7	2,0	0,2	X
Рентабельність (збитковість) продажу свинини, %	-8,5	-3,9	1,9	0,8	X
<i>Львівська область</i>					
Жива маса свиней, реалізованих на м'ясо (без урахування передачі в переробку на власних виробничих потужностях), тис. т	11,3	13,0	14,1	15,9	140,7
Повна собівартість 1 ц реалізованої свинини, грн	1188,2	1265,2	1850,9	1583,4	133,2
Ціна реалізації 1 ц свинини, грн	1316,8	1501,9	1711,2	1699,7	129,1
Прибуток (збиток) на 1 ц реалізованої свинини, грн	128,5	236,7	-139,7	116,3	90,5
Прибуток (збиток) на одну голову свиней, грн	136,1	278,9	-164,7	140,3	103,1
Рівень товарності, %	90,2	94,7	90,3	91,3	+1,1
Рівень рентабельності (збитковості) виробництва свинини, %	10,8	18,7	-7,6	7,3	-3,5
Рентабельність (збитковість) продажу свинини, %	9,8	15,8	-8,2	8,8	-1,0

*Джерело: Сільське господарство України у 2013 році. Стат. зб. — К.: Держкомстат України. — 402 с.

пов'язано зі зростанням собівартості продукції через підвищення вартості залучених матеріальних ресурсів, зокрема кормів. На останнє вплинуло зменшення врожаю зерна, яке мало місце у 2013 р. Сільськогосподарські підприємства одержали всього 31 грн прибутку за кожний реалізований центнер свинини. Незважаючи на зростання продуктивності свиней, низька дохідність функціонування підприємств, які виробляють свинину, зумовлена вартісними чинниками.

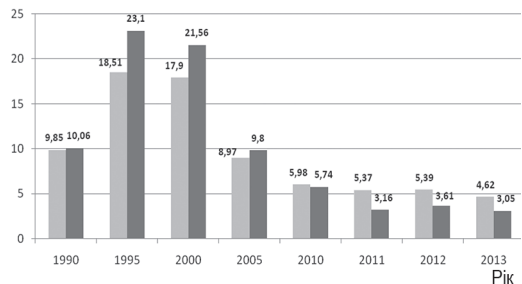
За рівнем виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах Львівська область посідає 8-ме місце в Україні. Аналізуючи економічну ефективність підприємств Львівської області, які виробляють свинину, слід зазначити, що у 2012 р. спостерігалось зростання збитковості виробництва. Львівщина належить до областей, де свинарство є збитковою галуззю. Проте у 2013 р. свинарство для Львівщини було рентабельним. У період, коли загалом по Україні сільськогосподарські підприємства мали мінімальний рівень рентабельності в межах 0,2%, підприємства Львівської області у 2013 р. одержали прибутки 7,3% від повної собівартості. Це означає, що на кожну гривню вкладених у виробництво коштів підприємство отримує 7,3 коп. прибутку. Упродовж 2010–2013 рр. економічна ефективність за показниками рентабельності виробництва знизилася на 3,5 відсоткових пунктів, а рентабельність продажу на 1. Це зумовлено різким зростанням собівартості виробництва, яка у 2013 р. становила 1583,4 грн, що на 33,7 грн більше, ніж у середньому по Україні. Якщо у 2012 р. на кожну голову реалізованих свиней сільськогосподарські підприємства Львівської області одержали 164,7 грн збитків, то у 2013 р. — 140,3 грн прибутку. Досліджуючи співвідношення виробленого м'яса свиней у 2013 р. до чисельності середньорічного поголів'я свиней можна зробити висновок, що підприємствами області вироблено на 84 кг м'яса більше за середній показник по Україні. Однак вищий рівень продуктивності вирощування свиней в області не забезпечив рентабельності реалізації м'яса для більшості підприємств, оскільки в цій ситуації вирішальний вплив на зростання собівартості пов'язаний з підвищенням вартості залучених матеріальних ресурсів, зокрема кормів, через нижчий рівень врожаю зернових, який був у 2012–2013 рр.

Вищі показники ефективності відгодівлі свиней у регіоні пояснюються використанням збалансованих кормів, оптимальнішими умо-

вами утримання та відгодівлею гібридного молодняку з вищими показниками темпів росту. Ці чинники значно впливають на зростання технологічних показників продуктивності вирощування свиней, що зумовлює економію витрат на кожний центнер приросту і створює передумови для зростання економічної ефективності виробництва свинини.

Результативним показником ефективності використання корму, витрати на який у структурі повної собівартості займають більше половини, є конверсія корму. Конверсія корму показує кількість кормів у кормових одиницях чи в джоулях енергії, що затрачається на кожний кілограм приросту живої маси, одержаного на дорощуванні чи відгодівлі. Відповідно — чим нижчі витрати корму на 1 кг приросту, тим раціональнішою і збалансованішою є технологія годівлі, що, безперечно, значною мірою впливає на зниження собівартості виробництва свинини внаслідок економії витрат на корми. За 1990–2013 рр. витрати корму на 1 кг приросту у сільськогосподарських підприємствах України знизилися з 9,85 до 4,62 к.о., або більше ніж удвічі (рисунок).

Аналізуючи дані, наведені на рисунку, стосовно динаміки показника оплати корму, потрібно зазначити, що в підприємствах Львівської області в середньому 1 кг к.о., витрачений на виробництво свинини в живій масі, забезпечує одержання 4,42 грн виручки від реалізації, що на 50% більше, ніж загалом по Україні. Така ситуація зумовлена нижчими витратами корму на вирощування свиней та вищими цінами реалізації, характерними для області, з огляду на методику визначення показника оплати корму як відношення вартості реалізованої свинини до кількості затрачених кормів.

Динаміка оплати корму в підприємствах з виробництва свинини України та Львівської області, грн/кг к.о. * — усього; ■ — Львів

* Джерело: Сільське господарство України у 2013 році. Стат. зб. — К.: Держкомстат України. — 402 с.

У Львівській області майже 100 сільськогосподарських підприємств розводять та вирощують свиней, і лише 10 із них утримують 1000 гол. і більше. Найбільшими виробниками свинини є ТОВ «Галичина Захід», ТОВ «Барком», ФГ «Едем», крім того, 7 господарств області утримують від 1000 до 3000 гол. свиней. Сільськогосподарськими підприємствами утримується 38,6% поголів'я свиней Львівської області. У 2012 р. їх частка у виробництві свинини становила 47,1%, а в реалізації — 43,5%.

Показники економічної ефективності виробництва свинини в сільськогосподарських підприємств Львівської області істотно різняться: повна собівартість 1 ц свинини від 1,22 до 1,93 тис. грн, а ціни відповідно від 1,31 до 1,75 тис. грн.

Найвищого рівня прибутковості продажу серед досліджуваних підприємств було досягнуто ТОВ «Лемберг-Агро» (26,34%), що зумовлено відносно низьким рівнем собівартості, високою продуктивністю свиней та цінами реалізації. Найбільше підприємство області, ТОВ «Галичина Захід», у 2012 р. зазнало збитків у розрахунку на 1 ц реалізованої свинини в сумі 180 грн.

Для поглибленої оцінки економічної ефективності свинарства нами використано відносні економічні показники за методом DEA. Названий метод сприяв визначенню технологічної ефективності (TE), алокативної ефективності (AE) та коефіцієнта загальної економічної ефективності як добутку двох попередніх. Для врахування цінового чин-

ника у визначенні економічної ефективності реалізації свинини розраховано ефективність реалізації з урахуванням ціни продажу (ES). Відповідно визначено коефіцієнт економічної ефективності з поправкою на ціну реалізації (EZ) як добуток коефіцієнта загальної економічної ефективності за методом DEA та коефіцієнта ефективності продажу.

У результаті аналізу встановлено, що найвищий коефіцієнт економічної ефективності виробництва та реалізації м'яса свиней був досягнутий серед досліджуваних суб'єктів господарювання підприємством «Лемберг-Агро» Жидачівського району. Потенціал зростання економічної ефективності, враховуючи вдосконалення розподілу залучених ресурсів та цінової політики підприємства, становить 17,7%. Високе значення цього показника спостерігається у ТОВ «Галичина Захід», яке є найбільшим виробником свинини в області. Без урахування цінового чинника коефіцієнт економічної ефективності за методом DEA у 2-х підприємствах наближений до одиниці. Найнижчий рівень відносної економічної ефективності визначено у товариствах «Стенятинське», «імені Т.Г. Шевченка» та ПАФ «Білий Стік», де коефіцієнт не перевищував четвертої частини того рівня, якого досягло підприємство — лідер досліджуваної групи.

Рівень економічної ефективності виробництва свинини значною мірою формується у сфері реалізації, адже саме ринок через пропозицію, попит і ціну визначає, наскільки доцільним з економічного погляду є виробництво певного виду продукції. Одним із основних чинників, які

2. Середні ціни на свинину за основними напрямками її реалізації сільськогосподарськими підприємствами, грн/т*

Рік	Переробним підприємствам		Населенню в рахунок оплати праці		Пайовикам в рахунок орендної плати		На ринку, через власні магазини, ятки, палатки		За іншими напрямками	
	т	грн	т	грн	т	грн	т	грн	т	грн
Україна										
2010	231937	12837,4	6534	12424,6	406	14583,7	53101	11279	124591	12491,9
2011	250556	14183,3	5730	11830	523	13293,1	46678	11914,1	111937	13517,5
2012	231937	16242	6534	14182	625	16510,1	46311	15140	98791	16492,9
Львівська область										
2010	13702	13144,3	25	14070,4	1	15966,7	316	12150	5141	12998,4
2011	13885	14371,7	51	14582,4	8	11800	277	12425,3	3355	14308,7
2012	10389	15456,8	27	18368	9	11900	214	14024,4	3516	16280,5

*Джерело: Сільське господарство України у 2013 році. Стат. зб. — К.: Держкомстат України. — 402 с.

впливають на економічну ефективність реалізації свинини, є ціна. Значення цього показника в Україні та Львівській області за основними каналами розподілу варіюється в межах 1500–3000 грн у розрахунку на 1 т (табл. 2).

Висока ресурсомісткість кожного третього кілограма виробленої та реалізованої свинини зумовлює збитковість близько 60% та низький

рівень економічної ефективності 25% підприємств. Середньої та високої рентабельності в межах 15–40% досягають менше 15% господарств, що функціонують на основі ресурсоощадних інноваційних для українського ринку технологій, які формують високий рівень економічного ефекту за значно нижчих витрат залучених ресурсів.

Висновки

Розвиток галузі свиначарства у сільськогосподарських підприємствах України загалом і Львівської області зокрема характеризується нестабільністю та почерговим перепадом від збитковості до низького рівня прибутковості, що зумовлено рядом технологічних та економічних чинників. Висока ресурсомісткість свинини спричинює збитковість та низький рівень економічної ефективності 25% підприємств. Середньої та високої рентабельності в межах 15–40% досягають менше 15% господарств, що функціонують на основі

ресурсоощадних інноваційних для українського ринку технологій, які формують високий рівень економічного ефекту за значно нижчих витрат залучених ресурсів. Наведені дані дадуть можливість критично поставитися до стану розвитку галузі свиначарства з позиції обґрунтування способів підвищення ефективності виробництва її продукції з огляду на реалії сьогодення. Тому потрібно на регіональному та національному рівнях закріпити пріоритет галузі серед інших питань, пов'язаних з розвитком аграрного сектору країни.

Бібліографія

1. Гришова І.Ю. Зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства/І.Ю. Гришова, Т.С. Шабатура//Облік і фінанси. — 2013. — № 1(59). — С. 99–104.
2. Державна програма активзації економіки на 2013–2014 рр. — [Електр. ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246812864&cat_id=246812855.
3. Довідка щодо адаптації сільського господарства України до вимог СОТ [Електр. ресурс] — Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=188046&cat_id=38231.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів»/ВВР України № 1602–VII від 22 липня 2014 року.
5. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія/П.Т. Саблук [та ін.]; ННЦ «Ін-т аграр. економіки». — К.: ННЦ ІАЕ, 2010. — 704 с.
6. Крюкова І.О. Стратегія інноваційного розвитку пріоритетних галузей аграрного виробництва [Електр. ресурс]/І.О. Крюкова, В.О. Непочатенко//Економіка: реалії часу. — 2013. — № 4 (9). — 133–141. — Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/No4/133-141.pdf>
7. Офіційний сайт Верховної Ради. — [Електр. ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45633.
8. Стратегія інноваційного розвитку України

на 2009–2018 роки та на період до 2039 року. Державне агентство України з інвестицій та розвитку [Електр. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/>.

9. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів [Електр. ресурс]. — Режим доступу: www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiya.

10. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року [Електр. ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/ru/node/7644>.

11. Cooper W.W., Seiford L., Tone K. (1999): Data Envelopment Analysis: A comprehensive text with models, applications, reference sand DEA-solver software, Kluwer Academic Publishers, Boston/Dordrecht/London.

12. Determinants and implications of the growing scale of livestock farms in four fast-growing developing countries. Research Report No. 157. Washington, DC, International Food Policy Research Institute/Delgado, Narrod and Tiongco (2008). Delgado C., Narrod C. & Tiongco. — M., 2008.

13. Farrell M.J. (1957): The measurement of productive efficiency, Journal of the Royal Statistical Society, Series A, 120. — P. 253–281.

14. Fiona Boal. Competition from Eastern Europe and Beyond — New Players in the Global Pork Industry Advances in Pork Production. — 2006. — V 17. — P. 49, 49–64.

Надійшла 23.10.2014.